

et pauper. Unde Menander misit Venerem ad aurifodinas, quod nullo auro ejus inopia et sitis expleatur, teste Rhodigino, lib. VIII, cap. v. Vere S. Augustinus, serm. 50 De Temp.: « Saepe admodum, inquit, perdit luxuria, quod congregavit avaritia. » Vide dicta cap. v, vers. 10.

ET PUTEUS ANGSTUS (1), ALIENA. — « Aliena, » id est meretrix, quae non est tua uxor. Haec comparatur puteo angusto, primo, quia sicut puteus profundus est et obscurus, ut videatur esse barathrum, sic est et libido ac meretrix. Audi S. Chrysostomum, homil. 11 in I ad Corinth.: « Quando enim, ait, ab impudica libidine capta fuerit anima, sicut nubes et caligo corporis oculos: ita cum illa operit menti perspicendi facultatem, nihil nisi videre ulterius, non praecipitium, non gehennam, non timorem, sed ab illius occupata tyrannide deinceps facile potest expugnari a peccato, et tanquam fenestris carens paries undique ante oculos excitatus, non sinit radium iustitiae menti illucescere, absurdus libidinum cogitationibus ipsum undique arcetibus. »

Secundo, sicut puteus est angustus; unde illud ejus enigma:

Die quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,
Tres patet caeli spatium non amplius ulnas?

utique in puteo: sic pariter angusta est domus, suppellex, anima resque omnes meretricis. Rursum ipsa se et amans in extremas angustias adducit. Unde Syrus vertit: *Puteus angustia et tribulationis.*

Tertio, puteus est A caeno lutoque, inquit Auctor *Catena Graecorum*, quin et ranis bufonibusque refertur: sic et meretrix tota spurca est et foetida, quin et bufonem, id est demonem, in pectore gestat. Septuaginta vertunt, et *puteus angustus alienus*. Alludit ad puteos privatos domus alienae, qui angusti esse solent, ut pole proprii domus unius: unde saepe non sufficient dare aquam vicinis. Quocirca multis in locis singulae domus suos habent puteos. Sensus est, q. d. Sicut puteus alienae domus est angustus, illiqui soli sufficit, non autem vicinis: sic pariter angusta est uxor aliena, quae uni marito suo lege matrimonii ascripta, ad alios se extendere nequit sine ingenti perfidia et periculo vite; si enim maritus resciat vel suspicet uxorem alium adamare, utrumque ad necem persequetur, juxta illud cap. vi, 34: « Quia zelus et furor viri non parcat in die vindictae, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. » Hoc est quod ait Isaias cap. xxvii, 20: « Coangustatum est stratum, ita ut alter decidat, et pallium breve utrumque operire non potest. » Vide dicta cap. v, 45, ad illa: « Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui, etc., habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. »

(1) Unde non patet exilis

28. INSIADIATUR IN VIA QUASI LATRO, ET QUOS INCAUTOS VIDERIT, INTERFICIET. — Hebraice est כְּרוֹרֵךְ *kechoteph*, id est sicut praeco et rapina. Hinc primo, Paginus vertit, etiam ipsa tanquam rapina insidiabitur, q. d. Sicut astuta vulpes insidiatur gallinis, et lupus ovibus, ut eas faciant suam praedam et escam: sic pariter meretrix insidiatur juvenibus incautis et inexpertis, qui sunt velut simplices oves et gallinae, ut eos eorumque opes, quin et sanitatem, famam, vitam, conscientiam praedetur et diripiat: unde a lupis, id est meretricibus, dicta sunt lupanaria.

Secundo, Marinus in *Lexicon* vertit, etiam ipsa tanquam rapina insidiabitur. Est hebraismus elegans, quo abstractum ponitur pro concreto. Rapina, id est rapacissima, scilicet fera, vel rapitrix et latro. Unde Chaldaeus vertit, sicut rapina fera (hoc est sicut fera rapiens) oculis insidiabitur. Meretrix enim est fera rapacissima et voracissima, imo congeries ferarum omnium, ut ex omnibus conflata videatur. In meretrice enim est astutia vulpis, ingluvies lupi, rixa canis, malignitas aspidis, saevitia tigridis, superbia leonae, virulentia serpentis, truculentia draconis, uti docet S. Chrysostomus, hom. 15 in *Matth.* Vox oculis tam ad rapiens, quam ad insidiabitur referri potest, q. d. Celeriter fere oculis insidiatur, ad pedibus unguibusque duntaxat praedam rapunt; meretrix vero feras superat, nam eminus oculis non tantum insidiatur, sed et rapit intuentes velut Siren, eosque ad se allicit et pertrahit, sicut magnes ad se trahit ferrum semotum et distantum; rapio vero spoliat, necat, devorat instar Sirenium.

Tertio, Septuaginta vertunt *conspicit*, id est conciscit, hoc est brevi, cito, repente, rapit, uti vertunt Syrus, R. Salomon, Complutensis et Regii; aut potius *consciscit*, id est in concisura et concisura rapinae. Fere enim, dum ovem vel gallinam capiunt, illico eam dentibus unguibusque consciscunt, discerpunt et laerant, ut devorent. Sic ergo et Septuaginta veritas, hic enim (fornicator) in concisura peribit, quia scilicet meretrix velut fera eum ut praedam consciscit, laniabit et devorabit.

Quarto, Noster clare et nervose vertit, *insidiabitur quasi latro*, quia rapinam cum Marino accipit pro rapitore, qualis est latro, aut pro *כְּרוֹרֵךְ* *cheteph*, id est rapina, aliis punctis legit *כְּרוֹרֵךְ* *cheteph*, id est raptor, latro, praed. Unde Tigurina vertit, *haec etiam perinde, ut praedans solet, insidias struit*. Sic et R. Levi et Aben-Ezra.

Primo enim, sicut latro latet in cavernis, antris, sylvis, et fere in tenebris ac nocte grassatur; unde latro dictus est a latendo, vel quod a latere adoriatur, ait Festus: sic et meretrix occulte insidias struit, ac fere noctu praedam rapit. Rursum eadem hominem excoecat et dementat. spoliaturque luce rationis et iudicii, ut caecum rapiat et praedetur. Audi S. Chrysostomum, homil. 11 in I ad Corinth.: « Sicut, ait, latrones et murorum effos-

tores, quando volunt aliquid pretiosum capere, haerema exstincta hoc faciunt: ita etiam in nobis facit libido; et sicut in nobis perpetuo ardens lumen rationis. Ille igitur spiritus nequitiae (nempé luxuria) magno impetu irruens flammam illam extinguit, et protinus diripit spoliaturque omnia quae sunt recondita. » Quod enim facit libido, hoc facit libidiosa meretrix; haec enim est libidinis illex et iynx ipsaque quasi libido.

Secundo, sicut latro primo thesaurum eripit, deinde vitam: sic et meretrix eripit primo opes et pudicitiam (quae ingens est thesaurus), deinde sanitatem et vitam, ac amans trudit in mortem et gehennam. Quocirca S. Bernardus, cum juveni: esset forma eleganti, noctu tertio tentatus ab hospita ad fornicationem, exclamavit: « Latrones, latrones! » itaque pudore suffusam, et metu ne proderetur confusam abegit. Mane rogatus quoniam latrones noctu vidisset, respondit: « Veraciter aderat latro, et mihi castitatem hospita nitebat infundere, irreparabilem thesaurum: » unde et haec latronum pericula evaderet, Ordinem Cisterciensem ingressus est. Si enim latro est qui opes rapit, quanto magis latro est, qui pudicitiam, quae thesaurus est incomparabilis, eripere sagit? Ita habet Vita ejus, lib. I, cap. III.

Tertio, sicut latrones vias publicas obsident, et transeuntes invadant: sic et meretrices: unde et S. mitoriae sunt appellatae. De insidiis meretricis plura dicta sunt cap. VII, 40.

Mystice, omnia quae dicta sunt de meretrice, apte concupiscentiae et voluptatis cuilibet illicite, uti dixi cap. VII, 40 et seq.

ET QUOS INCAUTOS VIDERIT, INTERFICIET. Hebr. et *pravaricatores in homine addet* (1); Syrus, et *multis homines iniquitatem multiplicat*; R. Salomon, *rebelles in homine addet*, id est numerum eorum auget, qui inter Israelitas Deo sint offensi; Aben-Ezra, *pravitatem in homine addet*, id est praedonibus jungit alios consimiles. Meretrix enim, ait R. Levi, cum praedonibus et praedonibus societatem contrahit, atque incautos artibus suis in eum locum pellicit, in quo scariorum manu cadant. Cajelanus, et *peccatores in hominibus addet*; Tigurina, *sibi pravaricatores adiungit*; Vatablus, *multiplicat*; quia nimirum meretrix invitat omnes ad sui amorem, inde ad lites, rixas et caedes: quocirca incautum interficit, ut apte vertit Noster. Nam ex libico sic ad verbum veritas, et *pravaricatores ad Adamum congregabit* (si enim *קָרַב* *qarab* id est addet, derives ab *קָרַב* *asaph*, significat congregabit), hoc est interficiet. Hebr. enim mors vocatur congregatio; unde *congregari ad patres*, idem est quod mori; congregare vero ad patres est interire. Causus hujus phrasim assignavi Osee IV, 3, ad illa: « Et pisces maris congregabuntur, » id est deficient et morietur, ut vertunt Septuaginta et Chaldaeus. Hinc et Theodotius hoc lo-

(1) Id est, et pravaricatores inter homines multiplicat.

vertit, et *pravaricatores in hominibus tollet*; Chaldaeus, et *venatur filios insipientes*; Septuaginta, et *omnis iniquus absumetur*. Vere S. Cyprianus, De *Singularitate Clerici*: « Tempus, inquit, luctaminis adhuc geritur, et mors per feminam adducatur, » q. d. Sicut Eva, seducens Adamum, induxit peccatum et mortem in omnes posteros: sic etiam femina illex et libidiosa perdit majorem partem hominum, eoque in libidinem, mortem et gehennam securum pertrahit. Pergit S. Cyprianus: « Mentior, si non videmus exinde interitus plurimorum. Quanti et quales Episcopi et clerici simul et laici post confessionum victoriarumque caelesta certamina, post magna et signa, vel mirabilia usqueque monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum volunt in navi fragili navigare! Quantos leones domuit una infirmitas delicata, quae, cum sit vilis et misera, de magnis efficit praedam! » Unde exhortato subdit: « Longe sit pestis ista et lues, et clandestina pernicies. O quam inordinabilis feminae propinquitus jaculatur, curus vicia est delictorum latrocinium! » q. d. Sicut urbes et viae propinque latronibus, caedibus et latrocinis quae ab his assidue perpetrantur, plene sunt et infames: sic et meretrix omnia vicia reddidit suis libidinibus et sceleribus, quae ex illis consequuntur, adeo ut meretrix, sive lupa et lupanar, videatur esse delictorum omnium spelaeum et latrocinium.

29. CUI VAE? CUIUS PATRI VAE? CUI BIKR? CUI FO-VAE? CUI SINE CAUSA VULNERA? CUI SUFFUSIO OCULORUM? — Gnome haec torquetur in bibones et temulentos, eorumque gulae et crapulae multa graviaque damna accenset. Unde subdit:

30. NONNE HIS QUI COMMORANTUR IN VINO, ET STUDENT CALICIBUS EPOTANDIS? — « Cui vae, » id est cui ingens calamitas et ejulatus, nisi vinoso et ebrio? R. Levi, *cui damnus pernicies inferatur? quisnam lumentis querelisque aethera vulsat?* Ebricitus. Vae enim significat gemitum insignem cum fustione pectoris, et compulsionem manuum, ob ingentem cladem et dolorem, juxta illud: « Et scriptae erant in eo lamentationes, et carmen, et vae, » *Ezechiel*, II, 9. Vide ibi dicta. Ubi S. Gregorius ait vae notare aeternam maledictionem et damnationem gehennae: haec ergo paratur ebriis, ut patet *Galat.* V, 21.

CUIUS PATRI VAE? — Recte: Hebraeus enim מְרִיבֵי אבִי compositur ex מְרִיבֵי, id est patris, et מְרִיבֵי, id est vae (2). Filii enim ebriosi parentibus mille dolores, molestias, tristitias, timores, lites, rixas et pericula creant. Secundo, alii aboi derivant ab מְרִיבֵי, id est desideravit; unde vertunt, *cui appetitus seu desiderium habendi multa, quae in symposia insumat et absumat* utique guloso et inopia. Tertio, alii cum Aben-Ezra ver-

(2) Hodierni vertunt, *cui haec?* Simillimum est graecum αἰδῶ.

tunt, cui *egestas?* מִיָּדָא *aba* enim sicut desiderare, sic et egere significat: hinc *ebrius* vocatur egenus et pauper, quia cum multis egeat, multa desiderat, q. d. Vinoso es: cupido omnium rerum, eo quod omnibus indigeat. Symposia enim eum deducunt ad extremam inopiam, faciuntque omnibus egere. *Quarto*, Syrus verit, cui *perturbatio?* et Septuaginta, cui *tumultus?* Vinum enim ciet tumultus, ebriosus facit tumultuosos. Cum enim cerebrum habeant omnino perturbatum, et ut mare aestans, omnia perturbant et litibus inflammant. *Quinto*, Chaldeus, cui *deformis aspectus?* Ebriosi enim fiunt lividi, luridi, teretici, morosi, alque varias informes bestiarum formas speciesque induunt; nunc enim ringunt ut canes, nunc grunniunt ut porci, nunc rugiunt ut leones, nunc gesticulantur ut simiae, nunc torve intuentur ut tauri, nunc ululant ut lupi.

CUI RIXA? — Septuaginta, cui *iudicia?* id est *ites*. Vinum enim fumos calidos in caput exhalat, qui cerebrum indeque bilem accendunt; unde irae, lites, rixae, cedet et verbera. Ita quotidiana docet experientia gulonum convivii et symposia desinere in rixas et caedes. Quocirca S. Chrysostomus: « Sicut oleum, ait, alit lucernam, sic vinum irem inflammat, velut convenienti nomine appellentur pocula amicitiae. » Exstat antiqua Francorum lex apud beatum Rhenanum, lib. *II. Rerum German.*, hac forma: « Nemo militie socium aut quemlibet alium ad potandum invitato; quod si quis ebrius repertus fuerit, ejectus quoad culpam agnoscat, aquam bibit. » Utinam illa in praxim revocetur!

CUI FOVEA? — Legit פוּעַ סוּעַח per *echin*, id est fossa, fovea, sepulcrum, uti dixi vers. 27. Jam legunt פוּעַ סוּעַח, per *sin*, id est garrulitas. Unde Pagninus, cui *missivatio?* Regia, cui *murmur?* Complutenses, cui *tristitia et ineptia?* Vaticana, cui *molestia et trixa?* Vatablus, apud quem *nigra?* Syrus, cui *mala?* Chaldeus, cui *malorum congeries?* Nam, ut ait S. Chrysostomus, hom. 10 in *Genesis*: « Vini largior usus infusiorum est causa malorum. » Ebrius enim vino dissolutus effundit cordis sui ineptias, suspiciones, odia, secreta, maledicta, calumnias, quibus mille malorum sibi et aliis est causa (1).

Et fovea notat primo, ebrium prae vertigine temulentiae non posse rectos figure gressus, sed cespitare, impingere, et non raro in fossas prolabi, vel certe turbata imaginatione eas sibi fingere. Unde S. Ambrosius, lib. *De Elia et Jejunio*: « Hinc, ait, vanas imagines, incerti visus, instabiles gressus; umbras sepe transiunt sicut foveas. »

Secundo, fovea est sepulcrum. Nam, ut ait S. Augustinus: « Ebrietas est quaedam vivi hominis sepultura; » ebrius enim vino obruit sepelitur rationem et mentem, indeque hominem, ac induit

(1) Maurer, cui *querela?* Rosenmüllerus, cui *sollicitudo?*

speciem bestiae, quae non nisi tactu censuque agitur, imo cadaveris insensibilis et mortui. Unde S. Chrysostomus, hom. 10 in *Genesis*, ebrium vocat « vivum cadaver. »

Tertio, fovea symbolice significat pericula quae libet, in quae temulentus, utpote mero aestans, intrepidus et audax ultro se conjicit. Vere S. Chrysostomus: « Ebrius, ait, est voluntarius daemon, » quia ebrius ita sevit, clamat, furit, et omne nefas dicit, agitur perinde ac si esset daemon incarnatus; sed in hoc daemone est pejor, quod in haec seclera se ultro et libere conjiciat, cum daemon obdurator in malo nil possit boni velle vel agere, sed tantum id quod malum est. Unde in daemone arbitrio non est ut redeat ad statum Angelicum, sed necessario daemon est, et daemon sequeverat.

CUI SINE CAUSA VULNERA? — Ebrius enim sine offensa aut causa, quam aliquis ei dederit, rixatur, meledicit, verberat; ideoque vicissim percutitur et verberatur, idque certius et certiore ictu, utpote quem librat directa firmitate manu sobrius et sui compos. Hebraea, cui *vulnera graeva?* Cajetanus, cui *percussiones capiti frustra?* Septuaginta, cui *contritiones supervacua?* Temulentus enim vino accensi temere rixantur, pugnant, et se invicem convulnerant. Audi S. Basilium, hom. *De Ebrietate*: « Hem! quid agis, o homo? fomulus fugit dominum cedentem ac vulnerantem; in autem permanes cum vino, quod singulis diebus caput levit seu percussit tuum. » Haec est prima vini plaga, qua per se cerebrum percussit et sternit, ut rationis sit inops. Sequitur secunda, qua vinum per alios, quos ebrius lacessit, proprie dictas ei plagas infligit, de quibus S. Ambrosius, *De Elia et Jejunio*, cap. XII: « Uno die bibant multorum dierum labores, de ebrietate ad arma consurgunt, calceibus tela succedunt, pro vino sanguis effunditur, et ipsum sanguinem vina fuderunt. » Quocirca Fulgentius in *Mythologia*, in fabula Dyonisii: « Jupiter, ait, ex Semele genuit Bacchum. Cum Semele quatuor ejus sorores appellatæ sunt: Ino, Autonoe, Semele et Agave. Quid sibi haec fabula velit exquiramus. Quatuor sunt ebrietatis genera: primo, violentia; secundo, rerum oblitio; tertio, libido; quarto, insipientia. Unde et haec quatuor sorores dictæ sunt Bacche, quasi vino vacantes. Prima Ino: *ὄρε*; enim graeco, latine vinum dicimus; secunda Autonoe, quasi *ὄρε* *ὄρε* *ὄρε*, id est *seipsam non cognoscens*; tertia Semele, quasi *σπυζα*, quod nos latine *corus solum* dicimus. Unde ipsa genuisse Liberum patrem (Bacchum) dicitur, id est de libidine nata ebrietas; quarta Agave, quae ideo insanie comparatur, quod caput filii violenter abscidit. » Ita Fulgentius, quem nonnulli S. Fulgentium Augustinum Episcopum, qui floruit anno Domini 529, existimant. Verum Fulgentius hic Mythologus, alius a S. Fulgentio videtur, cum materies illa fabularum et stylus S. Fulgentii gravitatem non sapiat, ait noster Possivevinus in *Dialectico*.

CUI EFFUSIO OCULORUM? — Hebraice, חֲכָלִית *chachlith*, id est *cui rubedo oculorum?* alii *chachlith* derivant a חָלָל *chalal*, id est consummavit, consumpsit, evertit, unde vertunt, cui *suffusio oculorum?* Ebriosorum enim oculi videntur suffossi, ac vino madentes, videntur ei quasi innatare. Septuaginta, *ἄρδι*, id est *lividi* (Complutenses, *ἄρδι*) oculi. Oculos lividos vel nigros, ait Auctor *Catech. Graec.*, appellat excentes et cadaverosos, tenchrisque oppletos; Aquila, *καθρη*, id est vacui; sed videtur legendum *καταρη*, id est *laborantes distillatione*, puta rheumate et cataractis; Chaldeus, cui *extrema oculorum prominent?* Igitur haec omnia eodem redeunt, sed unius mali oculorum varias condiciones et damna recensent. Vinum enim, primo ignitos vapores in caput ejaculans, oculos facit rubentes et quasi igneos, qui signum sunt audaciae et impudentiae, ait Aristoteles in *Physiognom.* Rubedo enim fit ex concursu sanguinis et caloris; sicut ex adverso pallor in metu fit ex fuga sanguinis et caloris. Ex rubedine sequitur hebetudo oculorum: oculi enim humore suffusi caligant et excecunt, inde eorumdem tumor, livor, caligo ac nigredo.

Audi Clementem Alexandrinum, *II. Paedag.* cap. II: « Vino immodico oculi detorquentur ac divertuntur, cum prae humoris multitudine visus tanquam in piscina natet, atque adeo mentiri coacti existant quidem omnia in orbem circumagi; numerare autem non possunt quae procul sunt, tanquam sint unica. Atque duos soles videre mihi videor ebrius, dicebat ille Thebanus senex. Motus enim visus a vini calore, saepe ejus quod est unum, multiplicatam apprehendit visione substantiam: nihil enim differt an visum videat, an id quod videtur. Idem enim visui ex utrisque accidit, qui propter fluctuationem non potest subiectum perfecte comprehendere. » Et post nonnulla: « Cui sunt lividi oculi? an non eorum qui in visis tempus consumunt? etc. Salomon quidem eum qui potu nimio delectatur, etiam rationi mortuum esse ostendit per liveness oculos, quod est signum mortui, eam, quae est in Domino, ei mortem annuntians: oblitio enim eorum quae ad vitam vitam pertinent, vergit ad interitum. » Praclare Lucetius:

Cum vini, inquit, vis penetravit
Aeris, et in venas discessit diditus ardor,
Consequitur gravitas membrorum, praepediuntur
Crura vacillanti, tardescit lingui, madet mens,
Nant oculi, clamor, singultus, jurgia gliscunt.

Porro, pro *suffusio* alii legunt *suffossio*, alii *confusio*, alii *confessio*. Audi singula enarrantem Franciscum Lucam hic erudite notat. 187: Suffunduntur, inquit, ebriosorum oculi, nasusque rubore, quem humorum ex vino ortorum calor efficit. Efficit quoque humorum vis oculorum aciem obtundit, et suffundit oculos caligine, quae videndi imminuat facultatem. Trilinguis Collegii manu-

scriptum *confusio* habet, quod similiter vel ad ruborem est relatum: habet enim potiores ruborem perpetuum, quem verecundi temporarium; vel ad humorem, quod potatorum visus offunditur. Est autem apertum mendum quod habet Neurenbergensis editio, *confessio*, quamvis prodant et confiteantur oculi ebrietatis studium. Chaldaica Paraphrasis *ἴκ* Regia editione latine versa, est: *Et cui extrema oculorum prominent?* id quod pro suffossione lectione facere possit; nam quae suffodiuntur prominent, sicut prominat terra quam talpa suffodit. Sed non satis scio quid designet Paraphrasis, an oculos prominentes, an prominentes genas, quae in rugas ebriosis contrahuntur, an quid aliud. Porro subministrat continue nullus frequensque vini potus calorem, qui oculorum humorem paulatim exhauriat, et videndi facultatem debilitat, tandemque arefactis organis exstinguat, quod suffossione oculorum significari possit; nisi forte respectum sit, ab his, inquam, qui pro *suffusio*, *suffossio* substituere (verisimillima est enim *suffusio* nostri Interpretis scriptura), ad potatorum pugnas, qui dum in praelia inermes traduntur, fortasse quod mulieribus est consuetudo, manibus sibi invicem exarant genas, oculosque suffodiunt. Haec (ad pugnam dico) haud dubie repererunt Graeci, cum transtulerunt: *ἴκ* *ἴκ* *ἴκ* *ἴκ*, cuius *lividi oculi?* solent enim pugnis aut pedibus caedere, et lividos mutuo sibi oculos dare. Ceterum, graviora his non raro et designant et perpetuant, eo tunc deveniunt, ut in crucem agantur, ubi eorum oculos suffodiunt corvi de torrenibus, et comedant filii aquilae. Haec Lucas.

NONNE HIS QUI COMBORANTUR IN VINO, ET STUDENT CALCIBUS EPOTANDIS? — Hebraice, *nonne his qui tardant super vinum, et egrediuntur ad scrutandum mixtionem?* id est, qui longas moras trahunt in computationibus, quique sollicito investigant et scrutantur, ubinam sit vinum prestantius et generosius ad potandum? ait R. Salomon et R. Levi. Vatablus, apud eos *nimirum qui vinum scrutantur, qui veniunt scrutatum, ubi vinum miscerunt*; Septuaginta, *nonne vestigantibus ubi computationes fiunt?* Chaldeus, *his qui investigant domum mixtionis*, id est popinam et vini tabernam. Syrus, *his qui ita se detinent, ac si esset domus computationis*, Mox addit: *Ne vino inebrietur, sed loquere cum viris justis, et ambula cum illis, et sermones consere*, quod accepit ex Septuaginta, de quibus vers. seq.

Potiores ergo ita vino inhiant, ut cum Diogene Cynico in dolio morari et habitare videantur, non ad illud implendum, ut ille, sed ad illud evacuandum; non ad speculandum caelos, uti ipse, sed ad exhauriendum calices. Hinc non tantum dies integros, sed et noctes subinde perpotant et pergreantur, nec cessant, nisi vel somno obruantur, vel sopiti a mensa ad lectum vel porci vel cadavera auferantur. Nota: Vinum ab Hebraeis vocatur *mixtio* vel *miztura*, quia solent visa ta-

nula generosis, acris lenibus, austera dulcibus misceri (1). Aut potius, quia Hebraei prisci, utpote temperantes, vina sua, quae generosa sunt, aqua miscabant et diluebant, uti alibi ostendi. Praeclare S. Augustinus, serm. 231 *De Temporibus*, ebrios comparat paludibus, in quibus nil nisi ranæ et serpentes nascuntur; ac inter alia ebrietatis damna hæc recenset: « Et est in illis oculo rum caligo, vertigo, fatigatio, et dolor capitis, suffusio vultus, membrorum omnium tremor, animæ ac mentis stupor. In talibus impletur quod scriptum est: Cui vae? cui tumultus? cui iræ? cui rixæ? cui sine causa vulnèra? cui suffusio oculorum? Nonne his qui morantur in vino, et eis qui investigant ubi potus sunt, et student calicibus epotandis? Sed illi qui tales esse volunt, miserabiliter se excusare conantur dicentes: Ingratum habeo amicam meam, si, quoties illum ad convivium vocavero, potum ei, quantum voluerit, ipse non dederit. At non sit tibi amicus qui te Deo vult facere inimicum, qui et tuus et suus est inimicus: si et te et alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera si iustum sit ut te a Deo separes, dum te ebrioso conjungis. »

Audi dotes sobrietatis et damna ebrietatis ex Beda in *Collectaneis*: « Sobrietas servat memoriam, acuit sensum, sincerat mentem, dirigit vultum, integrat pudorem, mitigat vitia, figurat aciem, elinit aures, exonerat cerebrum, exprimit linguam, explicat sermoneam, nutrit medullam, confirmat sanguinem, procurat venas, constringit nervos, contemnit libidinem, recreat somnum, propagat senectutem, perhibet mysterium, et hominem constabit. Ebrietas est imbecillitas, prima obvolvitur memoriam, evacuat sensum, negligit mentem, confundit intellectum, concitat libidinem, involvit linguam, impedit sermonem, corrumpit sanguinem, obtundit visum, perturbat venas, obturat auditum, infirmat nervos, subvertit sensum, resolvit viscera, onerat cerebrum, debilitat memoriam, aufert fortitudinem, flagitat somnum, impedit menstrua, obturat animum, maculat corpus, et hominem suo vitio coinquinat et sine honore facit. »

31 et 32. NE INTEGARIS VINUM, QUANDO FLAVESCIT, CUM SPLENDUERIT IN VITRO COLOR EIUS: INGRREDITUR BLANDE, SED IN NOVISSIMO MORDEBIT UT COLUBER, ET SICUT REGULUS VENERA DIFFUNDET. — Hebraice, *ne aspicias vinum, quando rubescit*, quia in Palestina non habent vinum album, sed tantum rubrum, uti mihi viri graves Romæ asseverarunt (2), cum dederit in calice oculum suum.

Noster pro *rubescit* vertit *flavescit*, quia flavus color est e viridi, rubro et albo concretus: hoc est fulvus color, qualis est color auri, mellis et

(1) Non nisi probe aromatisibus dilutum vinum et Graeci A. Orientales veteres bibere solebant.

(2) Rectius: Vinum rubrum veteres, uti bodienum Orientales, plaris æstimarunt quam album.

aristarum maturescentium. Unde his color valde gratus est in corda, valdeque irritat appetitum et gulam. Sane in Italia multa vina vitemus aureo-cescatis et aurei coloris, quæ oculos æque ac gulam illicunt.

Rursum, flavus color non tantum in vino rubro, sed et albo cernitur: quare eulibet vino competit. Denique flavus color ad rubrum accedit et perimet, ejusque est velut species. Unde Gellius, lib. II, cap. xxvi: « Asseverat rectum colorem multas habere species differentes, quas Latina oratio singulis propriisque vocabulis non demonstrat, sed una ruboris appellatione significat: quippe rufus color a rubore qui lem appellatus est, sed aliter rubet ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocus. Et tamen ex ipsis rebus vocabula colorum maturatur, et igneum aliquid dicitur, et flammæum, et sanguineum, et croceum, et ostrum, et aureum. Rufus enim et ruber nihil a vocabulo rubet differunt. » Sed eodem loco Fronto contentit latine etiam sub *rufo* et *rubro* colore has item differentias significari: « Fulvum, flavum, rubidum, phœniceum, rutilum, lotium, spadiceum, aut acutes, aut incipientes rufum, aut eum colore viridi menses, aut nigro infusæ, aut aut videnti sensim albo illuminantes. »

Pro *color ejus* hebraice est *oculus ejus*. Primo, ad litteram et genuine, *oculum* Hebraei vocant *colorem*, et, ut Chaldaei vertit, *splendorem*: tam enim lux sive splendor, quam color, est objectum oculi et visus. Est metonymia frequens Hebraeis: ponitur enim potentia pro objecto, puta oculus pro colore. Unde Syrus vertit, *cum in calice sui pulchram speciem præberit*; Chaldaeus, *cum posuerit in calice colorem suum*.

Secundo, Cajetanus: « Oculis, ait, vini appellatur perspicuitas ejus. Oculis enim naturalis est animantis pars habens in se perspicuum et vivum; ac propterea quod est perspicuum ac vivax ipsius vini, ejusdem oculis appellatur. » Vinum enim generosum est spiritosum, ac spiritus per bullas seu oculos ejaculatur.

Tertio, oculis vini vocatur *lux salis*, vel *candela* aut *lampadis*, quæ recepta a vino in vitro, ad æque refracta vel reperoussa speciem splendentis oculi exhibet: lux enim est figuræ orbicularis instar oculi. Rursum, sicut per oculos maleficorum fit fascinum (per eos enim fascinantur pueri): sic per hosce quasi vini oculos fasciatur et illicuntur ad potandum intuentium aspectus animi.

Significat ergo continentes esse oculos, ne vinum flavescens et aurescens intueatur: ipsum enim est pellax et illecebrosus, rapitque ad se intuentis gulam, sicut species femine rapit intuentis libidinem. Ita Eva, videns lignum pulchrum et gustatu suave, illecta fuit ad comedendum pomum vetitum, illoque se, maritum et posterum omnes perdidit. Cohibe ergo oculos, ne vinum in vitro flavescens et subellias intueatur,

quæ si videris, bibes. Magna enim est vis, magnus oculo rum dominatus in corda, magna vicissim eorum adversus oculos tum sympathia tum servitus: quo enim feruntur oculi, eo repente et furtive rapiunt secum animos et corda.

Septuaginta paraphrasticè nonnulla ex suo addeunt, sic vertunt, *ne inebriamini vino* (Vaticana, vintis, quia mixtura variorum magis illecebrosa et deliciosa est, magisque turbat cerebrum et inebriat. Unde Nazianzenus apud Maximum, serm. 30: « Damnum, ait, putamus, nisi vernaculo vinum aliquid externum, velut tyrannus miscetur. » Vinum ergo mixtum sævit in cerebrum *! star tyranni, sed conversamini cum hominibus astis* (sobriis et sapientibus), et *conversamini in deambulationibus*, id est, ut clarius vertit Auctor *Catena Græcæ*: « Sed in porticibus publicisque ambulacris cum viris justis familiariter conversamini; nam si in phialas et pocula dederis oculos tuos, postea ambulabis nudior pistillo, » id est, ad extremam purperatam et nuditatem redigeris. Pistillum enim quo aromata in mortario, aut uvæ in vase torcularis tunduntur, assidua tusione plane nudatur, imo decorticatur et raditur; unde proverbialiter: « Pistillo calvior, » pro valde glabro et calvo. « Pistillo nudior, » pro exhausto. « Pistillo retusior, » pro obtuso et hebetè, quales facit temulentia. « Hyperi vertigo, sive pistilli circumlocutio, » de quo Plato in *Theæto*, pro eo conjus sermo in idem revolvitur, sive qui idem semper agit, neque quidquam tamen explicat; vel, ut interpretatur Hesychius, qui idem semper agit, neque quidquam tamen proficit, uti potores opera multa inchoant, sed nullum absolvunt, quia toti sunt in calicem circumvolutione. Alii *in pistillo nudior* referunt ad revelationem secretorum: ebrii enim nudant et enuntiant omnia cordis arcana et secreta. Huc facit axioma Plutarchi in *Moral.*: « Mundus aqua et igne corrumpitur; luxuriosorum autem opes, amore et ebrietate; » et Menandri: « Multum meri parum sapere cogit; contumelia et vinum, amicorum mores amici detegere solent. »

INGREDITUR BLANDE. — Chaldaeus, *recte*; Hebraice, *procedit in rectitudinibus*, id est procedit recte, jucunde, blande. Aben-Ezra id refert ad vitrum vel calicem, q. d. Vinum infusum recte illabitur in calicem, videturque recte et nature consentaneum, ita ut damnum inter se nequeat. R. Levi: « Vinum, ait, in calice miram sui speciem exhibet; servat enim nature cursum ad rectitudinem, et ad æqualitatem vergit, ut solet vinum generosum, quod in suprema calicis superficie cum primo effunditur, pars subtilior apparet. » R. Salomon refert ad actiones quæ temulento recte videntur, esto oblique et pravæ sint. « Quando, ait, quis ebrietas diffuit, quæcumque crimina incurrit, rectas actiones arbitratur, cum omnia sua instituta et vias rectas estimet. » Vatablus refert ad colorem et splendorem, quem vinum

directe jacit in oculos intuentium; unde vertit, *soli contemplari vinum cum rubet, et cum phiala colorem suum reddit recta procedentem*.

Noster longe aptius refert ad gulam et guttur potentiam, q. d. Vinum decipit tum colorem, tum gustu, quia gustatu est blandum, suave et delicatum; ingreditur enim in guttur directe, quia illi jucundum est et suavè; non enim vinoso sapore, qui dulcedinem habet, non mollem et læcidam, sed acrem et igneam, pungit simulatque fauces ad illud avidè Levitandum. Vinum ergo ambulat et illabitur in *rectitudinibus*, id est sine offensione, sine asperitate, leniter et suaviter; ac videtur rectum, id est bonum, blandum et appetibile. Sic *rectum* sæpe capitur pro jucundo, ut cum crebro in Scriptura dicitur: « Rectum fuit in oculis ejus, » id est ei placuit, fuitque gratum et jucundum.

SED IN NOVISSIMO MORDEBIT UT COLUBER, ET SICUT REGULUS VENERA DIFFUNDET. — Hebraice, *et sicut regulus expandet*, scilicet suum virus et venenum. Hebraice יָרֵשׁ *yaphris*, quod Aben-Ezra vertit, *pungit*, propter calcæria quæ regulus in pedibus gerit; R. Salomon, *separat*, id est, cum a vi disjungit; Pagninus, *dolore afficit*; Chaldaeus, *in novissimum autem ejus sicut coluber mordet, et sicut ovis qui volat; Vatablus, velut aspis pungit*; Syrus, *et cogita mœstias, quia finis vini est sicut plaga colubri, et sicut regulus qui volat; Septuaginta, ad novissime tanquam a serpente vulneratus extenditur, et tanquam a ceraste diffunditur ejus venenum*. Cerastes est serpens bino cornu corollatus: *serpens enim Græcis est cornu; dolosum esse, arena se condere, et oblata necare, tradunt Plinius et Nescander*. Unde Auctor *Catena Græcæ*, sic explicat: Ad postremum, ait, et animæ et corporis mortem non secus a vino, quam et a ceraste, vel alio venenoso serpente esses morsus, moritur; qui enim a serpente mordetur; morsus dolorem initio vix sentit; ad finem tamen perit. Est autem cerastes pessimum et calidissimum serpentis genus: elenit toto reliquo corpore sub arena abdito, sola cornua superno prominere sinit; hæc autem dum instar vermiculi subinde movet et agit, incautus volentes aliaculi subinde movet et allectat. Porro autem ut primum ad cornua, tanquam ad certam eorum ad volaverint, vel adpropserint, statim illas intercipit et interimit. Hæc ille. Albertus Magnus, Genserus et alii volunt cerastem esse dipasidem; dipasidæ serpens ita græcè dicitur, quod mordendo excidit stium, quia fit ut morsu assidue stientes jugiter bibant, et tandem bibendo se suffocent vel crepent: sic et vinum in potioribus sui stium acuit, ut quo plus bibunt, eo plus bibere siliant, donec vino se obruant, et non raro moriantur (1).

Sensus ergo est, q. d. Vinum blande, jucunde et sapide per fauces in stomachum illabitur; et

(1) Hebr. est, *excitus ejus serpentis instar mordet sicut basiliscus (alii, aspera) pungit*.

in stomacho suum calorem et violentiam quasi virulentiam exerens. sanguinem et spiritus, ac per eos omnia membra inficit et influmat, ut jam non vinum, sed venenum serpentis et reguli esse videatur, quod proinde creat ardores, febres, edarcthos, nauseam, vomitum, milleque alios morbos, qui sepe mortem afferunt, quin et corpus mentemque incitant ad libidines, rixas, caedes omneque nefas. Quare vinum pestilentius est quovis serpente et quovis veneno, quia hoc solum corpus inficit et necat; vini autem vis a corpore in animam mentemque proserpit, in eaque rationem ac iudicium sopit, et quasi interimit, ut anima sui impotens agatur phantasia ac concupiscentia gula, luxuriae, irae, caeterorumque vitiorum, quam vinum suscitavit et accendit.

Unde S. Ambrosius, lib. *De Elia et Iejunio*, cap. xvi: « Ebrietas, ait, fomentum libidinis, incitentium insaniam, venenum sapientiae; » et cap. xiv: « Quis tale miscuit poculum? quis tantum infudit mentibus venenum? » et infra: « Cibos promittit, tormenta irrogas; vina praedans, venena suffundis. Omne enim quidquid nocet, venenum est; tollit sensus, viscera exurit, somnum infestat, caput vexat. Etiam major vis vini, quam veneni est. Denique venenum vino excluditur, non vinum veneno. Merito Deus per Moysen non solum veneno, sed etiam veneno draconum, vinum comparavit dicens: Furor draconum vinum eorum, et ira aspidum insanabilis. Et pulchre additur, insanabilis; nulli enim a reliquorum serpentum veneno curantur, nemo ab ebrietate; certe veneno caro vulneratur, vino mens. »

Porro noster Martinus de Roa, lib. *VI Singularium*, cap. xii, per serpentem, sive colubrum, accipit viperam, sicque explicat: Quemadmodum ubi corpus ac mentem vinum occupavit, omnia perturbata et confusa cernimus, ex una duas flammulas videmus, firmissimae columnae nutant: Itamque sunt in mente, rerum figuras atque imagines, sive phantasmata, turbat ac miscet, facitque ut amici arcanum, quod, cum esset integer, visum est dulcissimum amicitiae pignus, in ebrietate sit vipera, quae viscera disrumpat ut exeat; deinde cum exierit, et auctorem perdit primum, et alios deinde disrumpit. Convenit cum haec sententia Plutarchus, qui in *Comment. De Loquacitate*: « Balenas, inquit, pisces et viperas partu rumpi aiunt; aranea autem eos qui non continent, foras elapsa perdit. »

Mystice, vinum est quaelibet voluptas et peccati illecebra; peccatum enim vinum est, non illud quod bone vite germinat, sed quod pestilens adversarius noster propinat: nam « fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile, » *Deuter.* .xii, 33. Huius primus aspectus insipientibus pulchre et delectabilis videri solet, qui vindictae appetit, superbiae dominatur, et voluptatis gustu letantur; sed faucibus mentis trajectum,

ac in stomacho spiritualiter translatum, o quales torsiones excitat, et quantis inquietudinibus animam gravat!

Et sicut regulus venena diffundet. — *Regulus* latine idem est quod graece *basiliscus*; hic enim est rex serpentum, sicut aquila avium, balena piscium, elephas jumentorum, leo ferarum. Apposito vinum comparatur basilisco. *Primo*, quia, sicut basiliscus solo intuitu eos quos aspiciat necat, halitus venenatos et lethiferos oculis suis in eos vibrando: sic pariter vinum intuitu suo capiti, et perdit potores. Unde ait Salomon: « Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splenderit in vitro color; » Hebraice, *oculus ejus*. « Basiliscus, ait Festus, dictus est, vel quod in capite habeat album quiddam instar diadematis, vel quod reliqua serpentum genera vini ejus fugiant; » sic pariter ebrius velut rixosus, pugness, homicidas, imo insanos et furiosos, fugiunt omnes, etiam scelerati. « Basilisci, ait Plinius, lib. XXIX, cap. iv, quem etiam serpentes ipsi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem, vel si aspiciat tantum, dicitur interimere, sanguinem magi miris laudibus celebrant; » sic et magi vino et vinosis se pascent, suaque magica exerecent.

Secundo, Plinius, lib. VIII, cap. xxi, basiliscum ita describit: « Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes, nec flexa multiplici, ut reliqua, corpus impellit, sed celsus et erectus in medio incedens. Necat frutices non contactos modo, verum et afflatus; excutit herbas, rumpit saxa. Talis vis malo est. » Sic pariter temulentus suis sibilis, clamoribus, minis et rixis fugat omnes; idem celsus et superbus incedit. Vis mali ejus est in halitu, quo quasi igneo et se et alios accendit et ignit, ut videatur totus esse igneus, imo ignis omnia accendens et vastans. Et hoc maxime hic spectat Salomon.

Tertio, Elianus, Solinus et alii tradunt veneni basilisci remedium esse speculum; hoc enim illi objecto halitus ejus venenatos reverberari, et in basiliscum retorqueri, ipsunque enecare. Ita remedium temulentiae et ebrietatis est, si quis in conditis et fœdos tum suos, turu aliorum ebriorum mores, velut in speculo intueatur; mox enim ut eos viderit, ipsum vini et crapulae odium et horror capiet. Hinc Pythagoras rogatus: « Quomodo quis temulentiam relinquere? » respondit: « Si saepe quae per temulentiam designat, consideret, et si ante oculos habeat vitam ebriorum. » Ita Maximus, *serm.* 30. Et Plato temulentiae deditis suadebat, ut poti ad speculum se contemplantur; ita fore ut ab eo vitio recedentem conspecta fœditate illius. Ita refert Laertius, lib. III; nihil enim insano similis quam ebrius. Quocirca Lacones pueris ostendebant servos vino temulentos, ut eorum gestus inconditis videntes, odio haberent ebrietatem. Ita Plutarchus in *Lacon.*

Tropologica, disce hic quanta sit malignitas ini mie hausti ac temulentiae. Comparatur enim veneno, imo colubro et basilisco. Praeclare S. Basilus apud Antonium in *Melissa*, parte I, cap. xii: « Ebrietas, ait, est demon sponte admissus per voluptatem in animos. Ebrietas mater est malitia, impugnatio virtutis. Hæc ex forti timidum facit, ex modesto lascivum, justitiam ignorat, prudentiam abolet. Nam sicut aqua pingunt cum igne, sic immoderatio vini mentem sobriam exstinguit. Ebriorum vita nec somnus est, nec vigilia, sed insomnium. His livent oculi, pallet cutis, spiritus est angustus, lingua resoluta, vox incerta, et pedes tanquam pueris cespitantes. Ebrietas est recte rationis alienatio et delirium, luxuria fomes, voluptatum suppeditatio, lucis juvenitatis, animae venenum, rationis exstinctio, virtutis alienatio. »

Ibidem Anacharsis: « *Primum*, ait, poculum hibitur sanitatis, *secundum* voluptatis, *tertium* injuriae, *quartum* insaniae. » Et Pythagoras: « Tres botri nascuntur in vite, *primum* voluptatis, *secundum* ebrietatis, *tertium* injuriae. » Plato vero: « Ebrius gubernator, ait, omnia everit, sive navim, sive currum, sive exercitum, quodcumque tandem sit, quod ab illo gubernatur. » Sixtus, non Pontifex, sed philosophus, in *Sententiis*, quae exstant tomo V *Bibliothecae SS. Patrum*, ait: « Ebrietatem quasi insaniam fuge. » Plura de damnis temulentiae vide apud S. Chrysostomum, S. Basilium, S. Augustinum, hom. *De Ebrietate*. Vide et quae dixit *Eclii*, cap. xxxi, vers. 38.

Quocirca ebrietatem ita pingit S. Augustinus (vel quisquis est auctor: stylus enim arguit non esse S. Augustini), tract. *De Sobrietate et Virgin.* cap. i, tom. IX: « Ebrietas ab animae injuria incipit, et flagitiorum omnium mater est, culparum materia, radix criminum, origo omnium vitiorum, turbatio capitis, subversio sensus, tempestas linguae, procella corporis, naufragium casitatis. Ebrietas est insaniam voluntaria, turpitudine morum, dedecus vitae, honestatis infamia, animae corruptela. »

33. Oculi tui videbunt extraneas, et cor tuum loquetur perversa. — Pergit recensere damna vini et ebrietatis. Eo enim hæc omnia pertinent, ut patet ex ultimis capituli verbis. *Tu videbunt* sumitur in actu non inchoato, sed perseveranti et perfecto, q. d. Videndo inhærebunt extraneis, earumque specie et concupiscentia se pascent et oblectabunt. Unde Pymutus Abbas apud Cassianum, *Collat.* XX, cap. ix, ex hoc loco docet, oculos cum vident meretricem, vel rem turpem, illico ab ea esse avocandos: « Impossibile namque est, ait, mentem bonis cogitationibus immorari, cum principale cordis ad turpes atque terrenos intuitus fuerit devolutum. Vera est enim illa Salomonis sententia: Oculi tui cum viderint alienam, os tuum tunc loquetur prava, et jacebis tanquam in corde maris, et sicut gubernator in magna

tempestate. Dices autem: Ferierunt me, sed non dolui; et deluserunt me, ego autem nescivi. Relictis ergo non solum turpibus, sed etiam meretricis cogitationibus universis, erigenda est semper ad caelestia nostra mentis intentio, secundum Salvatoris nostri sententiam: Ubi enim ego sum, inquit, illic et minister meus erit, » *Joan.* xii.

Pro extraneis hebraice est *רוח זר* *zaroth*, quod Chaldaeus, Vatablus, Cajetanus et alii vertunt, *extranea*. Hebraei enim genus femininum saepe usurpant pro neutro, ut sensus sit, q. d. Si vino deditus fueris, extranea, puta absurda phantasmata, visiones et spectra videbunt oculi tui, propter confusionem vaporum ascenduntium ad cerebrum. Haec enim de causa ebris omnia videntur gyrare et in orbem agi; aut pugnis, cadibus et funeribus misceri; aut aquis mergi et suffocari; oculi enim eorum vino mersi sunt et quasi innatant. Posset quoque *extranea* referri ad peccata et libidines peregrinas et sodomiticas, de quibus mox.

Noster melius cum Septuaginta, R. Salomone et Aben-Ezra verit *extraneus*, id est feminas alterius viri aut domus, quae non sunt tuae uxores, quales sunt meretrices. Unde Tigrina verit, *si oculi tui spectabant meretrices, jam peccus quoque tuam perversa cogitabit, q. d.* Si vino induleris, sines, imo stimulantem vino ultro quaeres, videre meretrices, et filias vel uxores alienas, earumque concupiscentia exardescet cor tuum, ut actus venereos secum loquatur, verset ac cogitet, ad eosque illas aliosque incitet et sollicitet. « Ebriosi enim et violenti cor habent in lingua, » ait Plutarchus in *Moral.*, cum sobrii linguam habeant in corde. Ebrii enim effusant omnia quae cogitant et desiderant; sobrii vero tacenda silent et in corde servant. Causam dat S. Hieronymus ad Eustochium *De Virginitate servanda*: « Venter, inquit, mero ventrem desumit in libidines; » quare qui ventrem faucit, venerem nutrit, » ait B. Odo, Abbas Cluniacensis qui floruit anno Christi 900. Quocirca S. Basilus, hom. *De Ebrietate*, docet ebrios peiores et luxuriosiores esse bestias, quia contra naturam Sodome peccata imitantur, quod non faciunt bestiae: « Dicere ausim, inquit, temulentos magis expertes rationis esse quam ipsas belluas; quadrepedia enim ac fera omnes ordinatos habent ad coitum impetus; at illi quorum animus ebrietate definetur, corpusque praefaturali calore refertum est, omni tempore et omni pene hora ad immundos et turpes complexus dilabuntur. »

Porro Septuaginta vertunt, *oculi tui cum viderint alienam, os tuum tunc loquetur perversa, q. d.* Cum vino te ingurgitaris, si forte videris meretricem feminamve pulchram et comptam, protinus rapieris in ejus concupiscentiam; adeo ut nec os et labia cohibere queas, quin verba obscena et venerem stimulantia proloquatur. Vinum enim et venerem excitat, et linguam ad

venerea proloquendum casimulat. Vere S. Hieronymus, in cap. i. *epist. ad Titum*: «Ubi saturitas, inquit, et ebrietas, ibi libido dominatur. Specta ventrem et genitalia, qualis ordo membrorum, talis et vitiorum. Nunquam ego ebrium castum putabo, qui etsi vino concopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum. Dicit quisque quod vult, ego loquor conscientiam meam, scio mihi abstinentiam et nocuisse intermissam, et profuisse repetitam.» Idem, alibi: «Vinolentia concurrat est et comessorum, venterque mero æstuans cito despumat in libidinem;» idque mox Noe et Lot exemplis confirmat. Quamobrem Plato: «In civitate, inquit, nec servus, nec serva unquam vinum gustet, nec ipsi quidem magistratus illo, quo magistratus gerunt, anno; neque gubernatores, neque iudices, dum munus suum exercent, ullo modo vinum gustent.»

Hac de causa prisci ascete, virgines ac juvenes sapientie et castitatis studiosi, vino abstinere, vel non nisi modico usi sunt. Nam, ut ait S. Hieronymus ad Eustochium *De Custod. Virgin.*: «Vinum et adolescentia duplex est voluptatis incendium: quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenli corporeculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad *Timoth.* *epist.* l. cap. v: «Jam noli, inquit, aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum et frequentes tuas infirmitates. Vido quibus de causis vini potio concedatur, ut ex hoc stomachi dolor et frequens medeatur infirmitas.»

Quocirca prisci primique Patriarche, tunc homines omnes ab Adam usque ad Noe per 1300 et amplius annos abstinere vino. Hoc enim invenit Noe post diluvium, *Genes.* ix, 20. Sic Nazaree abstinebant vino, *Numer.* cap. vi, æque ac sacerdotes ingressuri tabernaculum, idque ex lege a Deo sancto *Levit.* x. Idem fecere Esseni, ut toti vacarent contemplationi et studio rerum divinarum, teste Josepho, Philone et Eusebio. Quin et Porphyrius, lib. *De Abstinentia ab usu animal.*, asserit plerosque ex eis divino afflato spiritu vates extitisse. Sic vino abstinere Samuel, Samson, S. Joannes Baptista, S. Timotheus S. Pauli discipulus, S. Antonius, S. Hilarius, S. Paula, ceterique extimii Prophetæ et Anachoretæ; quin et conobite, teste S. Hieronymo, Palladio, Evagrius et Rufinus in *Vitis Patrum*. Plura hujus rei exempla recensui *Daniel.* i, vers. 17.

34. ET EBRIUS Sicut dormiens in medio mari, et quasi sopitus gubernator, amisso clavo, — id est «bernaulo navis. Hebraice est, *sicut dormiens in summitate aut vertice mali*, puta in carthesio singubia, in qua stat excubitor, ut piratas, rupes ceteraque pericula enimus ex alto prospiciat, de iisque nautas admoneat. Hic enim, si dormiat, nautas omnes periculo exponit, quin et seipsum, ne scilicet ex alto in præceps ruat. Similiter facit ebrius. Regia et Cæjatanus vertunt, in capite rudantur, sive ionium nauticorum; R. Salomon

sicut sopitus in vertice clavi, quod Noëter sensate verit, amisso clavo; consensunt Septuaginta, Syrus et Chaldaeus, de quibus inferius. Unde liquet Hebraeam *חבל chibbal*, et rudentes, «mulum, et clavum navis significare. Radix enim *חבל chabal* significat gubernare navem; navis autem his tribus gubernatur, scilicet rudentibus, malo et clavo; unde *חבל chabel* vocatur nauta, nauclerus, gubernator. Denique R. Emmanuel verit, *sicut dormiens in vertice*. Hic enim anchoram, que in mare mittenda erat ut navim firmaret, in ipsa navi detinet, eique indormit, quo fit ut assidue navis jactetur et fluctet. Similiter jactatur et fluctat ebrius, dum vino anchoram rationis amisit, illique sopitus indormit.»

Recensuit Salomon multa et gravia vini et vinolentie damna, scilicet *primum*, vers. 29, quod pariat rixas, foveas, vulcera et suffusionem oculorum; *secundum*, vers. 32, quod mordet ut coluber, et ut regulus venena diffundat; *tertium*, vers. 33, quod suscitatur luxuriam, tum oculorum, tum cordis et oris: quartum hic recenset, scilicet quod ebrium faciat similem navarcho dormienti, qui in navi jactatur fluctibus, hisque hauritur et mergitur.

Pro quo nota cum Lyrano hominem comparari navi; sicut enim navarchus assistit navi ut eam regat, sic ratio et mens assistit corpori et homini ut illum dirigat, ait Plato. Simili modo intelligentie, sive Angeli præsidet eorum, assistunt suis orbibus celestibus, perinde ac navarchus assistit navi, ut eos moveant et gyrent; sed hoc discrimine, quod Angeli duntaxat assistunt oculis, anima vero et mens non tantum assistat corpori, sed et illud informet, ita ut ex anima et corpore velut ex forma et materia coalescat et conleat una res, sive unum compositum, quod est homo; quare navis est corpus, nauclerus est mens, clavus est ratio, iudicium prudentia, quam rapit perditque ebrietas. Ita Beda.

Quocirca Gentiles, teste Carneade apud Philostratum, lib. III *De Imagin.*, Bacchum compositiois præsidem fixerunt et pinxerunt vehi navigio, in ejus prora erat panthera, in puppi Ugris, hinc inde hedera et musica instrumenta, in medio canalibus vino æstuans: nulli in navigio remi, nullum velum, nullus gubernator, ut significarent in compositioibus ita navigari inter turbides et tempestates litium, detractionum, clamorum, pugnarum, ad naufragium omnis honestatis et virtutis. Bacchum velut cavarchum sequuntur potandi nautæ, et calcium remiges, ut ait Athanasius, lib. X, qui vinum pro remo ducentes, et ranarum more bibentes naufragium faciunt, jactura tum pecunie tum mentis, tum virtutis.

Igitur *primo*, sicut dormiens in navi jactatur ventorum flatibus, ac maris restibus et fluctibus, et nunc ad sidera videtur ascendere, nunc in abyssum descendere et demergi: sic pariter restibus phantasmatum et cupiditatum sursum et deor-

sum jactatur eoribus. Ita S. Ambrosius; lib. *De Elia et Iejunio*, cap. xvi.

Secundo, sicut nauclerus dormiens sinit navim agi in rupes, scyllas et charybides, quibus eliditur vel circumrotatur et mergitur: sic ebrius in mille fortunarum et vite pericula sinit se abripi, imo ultro velut insanus his se ingerit conviciando et irixando: quare non raro se suaque perdit et in exitium agit. Rursum, sicut nauta in tempestate navim exonerat, mercesque pretiosissimas in mare abijciunt: sic ebrius sepe onus vini, quo ventrem saburravit, cogitur evomere ne crepet; quo facto, rursum potat et ventrem onerat. «Cernas juvenes, ait S. Ambrosius, lib. *De Elia*, cap. xiii, terribiles visu hostibus de convivio portari foras, et inde ad convivium reportari: repleri, ut exhauriant; et exhauriri, ut bibant.» An non horum vita est ingerere, digerere, egerere? ut ait S. Bernardus.

Tertio, sicut dormiens in navi, sopita ratione, non sentit piratas, cæteraque necis discrimina, unde contra ea se munire nequit: sic pariter ebrius vino sopit mergiturque rationem, qua sopita, nequit se contra hostes, qui corpori vel animæ insidiantur, tutari; sed utrumque his in prædam offert.

Quarto, sicut navis, dormiente nauclero, qui clavum regere nequit, sed eum dimittit vel amittit, abit in vada, syrtis, scopulos, id est in certum naufragium, quo ipsa cum nauclero omnibusque qui ea vebuntur, mergatur et pereat: sic pariter ebrius ruit in sui suorumque naufragium et ruinam. *Primo* enim vino mergit rationem; *secundo*, mersa ratione, velut amisso mersoque clavo, mergitur voluntas, phantasia, sensus omnes; quin et totum corpus vino oppletur et obruitur. Hinc *tertio*, sequitur naufragium sanitatis, temperantiae, castitatis omnisque honestatis, sapientie et virtutis.

Nauta sunt vires et potentie animæ, gubernator est voluntas; proreta, id est custos et rector navis in prora, est mens et ratio; navigantes sunt sensus et membra corporis. Rursum mystice nautæ sunt virtutes internæ, gubernator est charitas, proreta est prudentia, navigantes sunt virtutes externæ, præsertim modestia, mortuque et gestium compositio; hæc omnia ebrietas velut maris diversione obruntur et pereunt.

Quocirca S. Basilus, *homil.* 14, quæ est de ebrietate: «Ebrietas, ait, est dæmon voluntarius ex voluptate animabus nostris inditus, malitiosus, virtutis inimicus. Sicut aqua igni est adversa, sic vinum immoedicum rationem supprimit.» Idemque addit: «Ebrorum animæ vino submersæ sunt.» Rursus: «Mentis lumine per ebrietatem te privas? inter bestias ratione carentes annumerari potes, similisque illis videri.» Quocirca vere Isaias: «Absorpti, ait, sunt a vino;» et alibi: «Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque ad vesperam.

ut vino astuetis.» Ubi Septuaginta legunt, *vinum enim succendit eos*, hoc est, interprete S. Basilio, affectum flammis et incendio. «Vini, inquit, fervor corpori infusus, incendium fit ignitorum inimici vinculozum; rationem etiam mentem deprimit, voluptate et animi ceteros affectus malos velut apum examen excitat.»

Porro hæc gnome spectat ad omnes, sed maxime ad gubernatores, presides, iudices, retores eosque quibus aliqua publice vel private rei administratio incumbit; hæc enim prudenter et recte peragi nequit: h ebrius, quia requirit limatum rationis iudicium, consilium, vigilantiam et circumspeditionem, quam præstare nequit nisi sobrius, cui mens viget. Qui enim regat alios qui se regere nescit, sed regitur a vino? Unde Salomon, cap. xxxi, vers. 4: «Noli regibus, o Laranet, noli regibus dare vinum; qui nullum secretum est ubi regit ebrietas, et hoc forte bibant, et obviscantur iudicio, et mutant causam filiorum pauperis.»

Salomonem de more secutus Plato, lib. III *De Republica*, sic statuit: «Principibus ab ebrietate dioximus abstinendum: utriusque enim magis concedi, quam custodi, ut ebrietate gravatus filii terrarum sit nesciat; nempe ridiculum esset eum tunc indigere custodem.» Et ante Platonem Solon, Atheniensium legislator, sanxit principem vel magistratum ebrium morte esse multandum, teste Laertio in *Vita Solonis*. Soloni coævus Cyrus Persarum rex, rogatus ab Astyage avo, cur vinum sibi propinatum non ebibisset, respondit: «Quia in vino venenum infudistis; vidi enim vino hausto vos neque corporis, neque mentis esse compotes.» Ita Xenophon in *Fædia Cyri*. Androclides vires sapientie monuit Alexandrum Magnum vino deditum, dicens: «Vinum potaturus, rex, memento te bibere terræ sanguinem: cicuta hominibus venenum, cicuta vinum.» Verum dixit. Nam Alexander ebrius occidit Clitum sibi amicissimum. Hinc Tiberius postea Imperator, quod avidius vinum biberet, a militibus pro Tiberio Claudio Nerone, dictus est Biberius Caudus Mero, militari joco, sed probro commate. Aurelianus Imperator de Bonoso bibace, qui postea creatus est Cæsar, false dixit: «Non ut vivat, sed ut bibat natus est;» testis est Vopiscus.

Quænam hæc festivo apud et potatoris apologus ex vini damnis nervoso, representat Cyrillus, lib. IV *Apolog. mor.* cap. v: «Apem, ait, mellis stillidialia in floribus lingentem bibo reperit, et quid ibi quaereret, exquisivit. Cui illa respondit: Mel silibundia quero, mel colligo de floribus profundo. At ille hoc audiens, cum risu dixit: Biceps scriptis Aristoteles in Problemis suis fatuos esse dulcium amatores. Putaveram certe te sensatam fore rex regis gubernatione et arte; sed, ut cerno, operatione minor est res tua. Nam nondum nosti quid sit mel et vitales suavitas, que de radice, et de fructu ac flore, sillat. Attamen quia

compator sibi tua, veni mecum, et dabo tibi cellarium mellis plenum; utquid tota die sitibunda et anxia in aridis floribus temperaris? Egredere, ecce te ducam ad fontem dulcedinis. At vero, cum illum credula sequeretur, deductam ad vitam sic allocutus est eam, dicens: Hic est fragrantia vite, abundantia gratiae, dulcedo letificae, valetudo mirificae medicinae. Istud est mel suavissimum cor sustentans; hic liquor balsamificans substantiam salvans; hic ros nitidissimus homines deosque letificans. Bibe ergo mecum, tu, sitibunda salis, et cum iacunditate recumbe. Ad haec sagax illa, vini odorem sentiens, mox illa fertur dixisse: Certe hoc da dum audiveram, sed experientia nesciebam, quod amatores vini sint ebrui: idcirco quia vino mades, semper ebrui es, et rationis lucerna caeres, quia de vini corruptione genitus es. Atque ideo de proprietate vini corruptissime es locutus.» Deinde vini damna nervose conglomerans, subjicit: «Nam vinum ori quidem est mel, sed capiti venenosum fel; sapit in ore, ardet in ventre, fumat in capite, obtundit sensus, vigorem destruit, confundit imaginationem, tollit mentem, visum obnubilat, nervos laxat, linguam balbutiat et inhonestat, manus mobilitat, pectus inflammata, sputum luxuriam, gignendū vim enervat, gressus inordinat, et totum corpus vastat, illa ut a planta pedis usque ad verticem capitis non sit in ebrío sauit.» Exemplis denique ipsam confirmat: «Vinum quippe qui primus bibi (Genes. ix, 21) inebriatus est; inebriatus autem sopitus, nudatus, inhonestatus, derisus fuit. (Genes. xix, 32) Lot eodem infectus stuprum filiarum non sentit. (II Reg. xiii, 32) Amnon temulentum fratris gladio occidit; et (Judith. xiii, 4) Holofernes dux invictus, muliebri manu prostratus, pugione suo caput amisit. O amabile, dulce, et omne venenum! odis amantes, te, diligis abhorrentes te, occidis te perfuentes, submergis te sectantes, ledis abutentes, mederis te utentes: novi te, mellitum venenum! Quibus diebus recessit.»

Denique Septuaginta vertunt, *jacens velut in corde maris, et tanquam gubernator clavo destitutus in magna tempestate*. Ita legit Auctor *Catena Graecorum*; quamquam clavo destitutus non legitur Regia, Complutensis et Vaticana; Chaldaeus vero, *jacens sicut in corde maris, et sicut nauta qui dormit in mari*; Syrus, *sicut nauta in fluctibus maris*. Septuaginta egregie explicat Clemens Alexandrinus, lib. II *Pedag.* cap. II: «Jacens, ait, tanquam in corde maris, et tanquam gubernator in multis fluctibus. Hoc hoc loco etiam adjuncta dicit Poetica:

Vinum hominem vacuos, velut ignis corda furore
Pellit, cen. Ethyd fluctat unda maris,
Quam notus aut boreas agitant, etc.

Videlis naufragii periculum. Cor quidem multo potu obruitur, multam autem temulentiam minis maris comparavit, in qua corpus tanquam navis,

demersum turpitudinis ac delecoris profundum subit, decumanis vini fluctibus obrutum. Gubernator autem, mens scilicet humana, supereminens ebrietatis fluctu circummagitur; et in mari versans caligat, et propter procellae tenebras a portu veritatis aberrat, donec in saxa maris latentia irruens seipsum, in voluptatis impactione perdidit.» Porro quanta sit ebrietatis tempestas, luculenter depingit S. Basilius, homil. *De ebrietate*.

Quarum vero quantarumque mercium in hac tempestate projectarum fiat jactura, describit S. Chrysostomus, homil. superius citata: «Similiter, ait, fit in ista temulentie tempestate; sicut enim illic fit mercium jactura, et istis omnium fere honorum efficitur: sive modestiam inveniat, sive pudorem, sive prudentiam, sive mansuetudinem aut humilitatem, in iniquitatis pelagus omnia projicit ebrietatis.» Est ergo ebrietas «sicut gubernator in magnis fluctibus, et in magna tempestate.»

Mystice S. Gregorius, part. III *Pastor.* admon. 33: «In medio mari dormit, ait, qui in hujus mundi tentationibus positus providere motus irruentium vitiorum, quasi imminentes undarum cumulos negligit; et quasi clavum gubernatoris amittit, quando mens ad regendam navem corporis, studium sollicitudinis perit. Clavum quippe in mari mittere, est intentionem providam inter procellas vitij saeni non tenere. Si enim gubernator clavum sollicitate stringit, modo in fluctibus ex adverso navem dirigit, modo ventorum impetus per obliquum findit. Ita enim mens vigilantem animam regit, modo alia superans caecat, modo alia providens declinat, ut et praesentia laborando subjiciat, et contra futura certamina prospiciendo convalescat.»

Accedit Hugo: «Dormit, ait, in medio mari, id est in vita praesenti, cujus fluctus, et sollicitudines, et desideria multos submergunt, sopitus gubernator amisso clavo remigis, id est studio sollicitudinis. Navis quidem est anima, ratio gubernator, clavus sollicitudo. Verberaverunt me demones tentationibus, illusionibus, quae sunt verba spiritalia; sed non dolui, non sensi, vel ignoravi. Traxerunt me in vita saeculi, in funiculis vanitatis et voluptatis, et ego non sensi, quia in his peccator quasi ebruius vino voluptatis palatum cordis omnino emortuum habet, nec spiritalia vulnera, nec delectationem cordis sentit.» Haec ille.

Igitur sicut dormiens inter procellas propter est periculo quam vigilans, ita qui plagas conscientiae non sentit, magis periclitatur quam qui illas subinde experitur. Quare D. Hieronymus in epist. I ad Heliodorum: «Erras, ait, frater, erras, si putas nunquam Christianum persecutionem non pati. Tunc maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. Adversarius noster tanquam leo rugiens circuit, etc., et tu pacem; etas? Insidiatur in co-

nito sicut leo in spelunca sua. Insidiatur ut rapiat pauperem; et tu frondosa arboris tectus umbraculo, molles somnos futurus praeda carpis?» Et paulo post: «Licet in modum stagni visum aequor arideat, licet vix summa jaentis elementi spiritu terga crispentur: intus inclusum est periculum, intus est hostis, expedit rudentes, vela suspendit, erux antenne figurat in frontibus; tranquillitas ista tempestus est.»

35. Et dices: Verberaverunt me, sed non dolui (Syrus, et non passus sum); traxerunt me, et ego non sensi: quando evigilabo, et rursus vina referiam? — Pro traxerunt hebraice est הילכתי *halamant*, id est concusserunt, confregerunt, contuderunt me quasi malleo: הילכתי *halamant* enim est malleus; Syrus, *spreverunt me, et ignoravi*; Chaldaeus, *diriperunt vel spoliarunt me, et nescivi*; Septuaginta, *illuserunt mihi, ego autem non sensi*. Ita Vaticana; vel, ut Auctor *Catena Graecorum*, *indubent et vellicabant me, neque tamen quando esset diluendum advertentem*. Quod Auctor mystice exponit de demonibus, qui ebrío et peccatori culibet illudant, eumque exundant, praesertim apud inferos ubi sera est poenitentia, nec illum respiciendi diluulum. Theodotion, *plausu exasperant me*; Aben-Ezra et R. Levi, *contriverunt me*; Pagninus, *verberaverunt me, non egrotavi; concusserunt me, non cognovi eum qui me percussit*.

Quinta est haec noxa vini et vinolentiae, eaque triplex: prima, quod ebrío omnium ludibriis velut probrum, imo monstrum, ac verberibus, velut facinorosum vel furiosum exponat; secunda, quod reddat hominem insensibilem ad plagas et verbera, ictusque malleorum, instar trunci vel saxi; tertia, quod faciat adeo dementem, ut post tot vini damna, non nisi de nova potatione somniet et cogitet; solent enim uxores, filii vel famuli, maritos, vel parentes aut heros ebríos trahere, pulsare, vellicare, partim ex ira, ut eos castigent et ludibrio habeant; partim studio, ut ebrietatem discant, eosque sane menti reddant: verbera enim et plagae spiritus et sanguinem ad dorsum quod verberatur, evocant, illaque caput exonerant, ut cerebrum ad se redeat, et rationis fiat compos. Unde hoc remedium curandis tum ebríos, tum delirantibus praescribunt Medici. Hinc Moscovitae ebríos tamdiu verberant, donec sobrii fiant, teste Sigismundo in *Historia Moscov.*

Quocirca S. Chrysostomus, hom. 38 in *Matth.*, ebríos asinis et canibus turpiores vocat, additque: «Diabolo, ait, nemo magis amicus quam ebrius et ebrietate maculatur; hic enim fons, haec mater atque origo vitiorum omnium est. Quid delictorum haec feditas mali non inducit? sues ex hominibus facit. Deliciis vacans nullo discrimine a demoniaco separatur; impudens enim et furiosus pariter est, et demoniacum omnes miseremur; hunc vero aversamus, quia sponte sibi furorem atrahit, et os, oculos, nares, caeteraque simpli-

citer sensuum instrumenta; amarissimas voluptatis conficit cloacas.» Et Origenes, homil. 3 in *Levitic.*: «Sobrietas, inquit, omnium virtutum mater est, sicut e contrario ebrietatis omnium vitiorum.» Et aliquando post: «Est ergo ebrietatis vini perniciosa in omnibus; sola namque est quae simul cum corpore et animam debilem reddat.» Et mox: «In ebrietatis agitudine corpus simul et anima corrumpitur, spiritus pariter cum carne vitatur; omnia membra debilitat, pedem, manum, linguam resolvit; oculos tenebrat, mentem velat oblivio, ita ut hominem se esse nesciat, nec sentiat.

Quocirca S. Basilius, hom. *De ebrietate*: «Ebrietatis, ait, rationis interitus, fortitudinis pernicietas, senectus immatura, mors momentanea; quid, quae, sunt ebrío quam Gentium idola? oculos habent, et non vident; aures habent, et non audiunt; manus paralyti affectas habent, pedes infirmos ac facile offendentem.»

Quando evigilabo, et rursus vina referiam? — Ebríos non opat evigilare ab ebrietate; illam enim amat, imo nescit se esse ebrío, sed a somno et nocte, ut scilicet oriatur aurora, et mane consurgat ad vina nova querendum et hauriendum: praeter vina enim nihil amat, nihil somniat. Unde Hebr. est, *quando expergiscar, addam, quaram illud (vinum) adducere*; Chaldaeus, *rursus addam quere-re illud*; Aben-Ezra, *nunquam illud quere-re inter-mittam*; Septuaginta, *quando erit diluulum, ut vadens quaerem quibuscumque conveniam*; puta compositores meos. R. Salomon: Quando, inquit, evigilabit, vini vi debilitata non advertet damna et plagas quas recepit, dum vino madesceret, ac denuo ad bibendum strenuus potator exsurgat. Hoc enim in vinolentis est solenne; vinum enim eos totos ad se rapit, ut sine eo vivere nequeant, sicut porci ita inhiant cono, quasi in illo ipsorum vita, salus et felicitas consistat; vinum enim sui sitim acuit et accendit, juxta proverbium: «Parthi quo plus bibunt, eo plus sitiunt.» Causam dat S. Basilius, hom. *De ebrietate*, quod vinum, utpote calidum, ardores excitet, ardores sitim. His proinde Isaias vae praesentis et future aeternaeque maledictionis intendit, dicens esp. v. 41: «Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque ad vesperam, ut vino aestuetis.» Nam, ut ait S. Ambrosius, lib. I *De Elia et Sejuncto*, cap. xv: «Non immerito vae illis qui mane ebrietatis potum requirunt, quos conveniebat Deo laudes referre, provenire lucem, et vacare orationi, occurrere non justitiae, qui nos vitat, et exurgit nobis; si quidem nos Christo, et non vino ut sicere sorgamus. Hymni dicuntur, et tu citharam tenes? psalmi canuntur, et tu psalterium personas aut tympanium? Merito vae qui salutem relinquas, mortem eligis. Vix diluulum, et jam corsatur per tabernas, vinum queritur, exultantur tapetes, acubium festinant sternere, iagenas aureas, aureos calices exponunt.»

Sapienter Seneca, *epist.* 39: « Quis hostis, ait, tam contumeliosus in quemquam fuit, quam in quosdam voluptates suae sunt? quorum impotentiae atque insanae libidini ob hoc unum possis ignoscere, quod, quae fecere, patiuntur; nec immerito hic illos furor vexat: necesse est enim in immensum exeat cupiditas, quae naturalem modum transiit. Illa enim habet suum finem, inania et ex libidine orta sine termino sunt. Necessaria molitur utilitas, supervacua quo rediges? voluptatibus itaque se immergunt, quibus in consuetudinem adductis carere non possunt. Et ob hoc miserissimi sunt, quod eo pervenerunt, ut illis quae supervacua fuerant, facta sint necessaria. Serviunt itaque voluptatibus suis, non fruuntur, et mala sua (quod malorum ultimum est) amant. Tunc autem consummata est infelicitas, ubi turpia non solum delectant, sed etiam placent; et desinit esse remedium locus, ubi quae fuerant vitia, mores sunt. »

Symbolice, sub vino quamvis voluptatem et concupiscentiam accipe. Haec enim si frequenter, hominem dementat, totumque occupat et sibi vindicat.

Unde tropologice, discite quod fructus sceleris, praesertim consuetudine roborati, sit insensibilitas mentis; haec enim sceleratum invadit et corrumpit instar lethargi vel apoplexiae, adeo ut nec monita parentum, magistrorum, confessorum, concinatorum admittat, nec verbera et flagella quantumvis acria et dura sentiat, perinde ac si rationis, animo sensus et animae esset expertus, foretque stipes

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Non rapinis et fraudibus, sed sapientia, erigitur et dilatur domus: sapiens est fortis, cogitans mala esse stultus. Erue destinatus neci. Sapientia melle suavior. Septies cadet justus, et resurget. Ne gaudeas in lapsu inimici: detractorum perditio repente consurget. Impium justificans maledicetur, arguens laudabitur. Exerce agrum tuum. Ne dicas: Reddam par pari, pigro egestas advenit quasi cursor, et quasi vir armatus.

1. Ne aemuleris viros malos, nec desideres esse cum eis: 2. quia rapinas meditatur mens eorum, et fraudes labia eorum loquuntur. 3. Sapientia aedificabitur domus, et prudentia roborabitur. 4. In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa et pulcherrima. 5. Vir sapiens, fortis est: et vir doctus, robustus et validus. 6. Quia cum dispositione initur bellum: et erit salus ubi multa consilia sunt. 7. Exceles stultus sapientia, in porta non aperiet os suum. 8. Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur. 9. Cogitatio stulti peccatum est: et abominatio hominum detractor. 10. Si desperaveris lassus in die angustiae, imminetur fortitudo tua. 11. Erue eos qui ducuntur ad mortem: et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. 12. Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, et servatorem animae tuae nihil fallit, reddetque homini iuxta opera

13. Comede, fili mi, mel, quia bonum est, et favum dulcissimum gutturi tuo. 14. Sic doctrina sapientiae animae tuae; quam cum inveneris, habebis in novissimis spem, et spes tua non peribit. 15. Ne insidieris, et quaeras impietatem in domo justi, neque vastes opem ejus. 16. Septies enim cadet justus, et resurget: impius autem corruet in malum. 17. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, et in ruina ejus ne exsultet cor tuum. 18. Ne forte videat Dominus, et displiceat ei, et auferat ab eo iram suam. 19. Ne contendas cum pessimis, nec aemuleris impios. 20. Quoniam non habent futurorum spem mali, et lucerna impiorum extinguetur. 21. Time Dominum, fili mi, et regem, et cum detractoribus non commiscearis: 22. quoniam repente consurget perditio eorum: et ruinam utriusque quis novit? 23. Haec quoque sapientibus: Cognoscere personam in iudicio non est bonum. 24. Qui dicunt impio: Justus es, maledicent eis populi, et detestabuntur eos tribus. 25. Qui arguunt eum, laudabuntur: et super ipsos veniet benedictio. 26. Laetitia deosculabitur, qui recta verba respondet. 27. Praepara foris opus tuum, et diligenter exerce agrum tuum: ut postea edifies domum tuam. 28. Ne sis testis frustra contra proximum tuum: nec laetes quemquam labiis tuis. 29. Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundum opus suum. 30. Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti: 31. et ecce totum repleverant urticae, et operuerant superficiem ejus spinæ, et maceria lapidum destructa erat. 32. Quod cum vidissem, posui in corde meo, et exemplo didici disciplinam. 33. Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, paucillum manus conseres, ut quiescas: 34. et veniet tibi quasi cursor egestas, et mendicicias quasi vir armatus.

1 et 2. NE AEMULERIS VIROS MALOS, NEC DESIDERES ESSE CUM EIS: QUIA RAPINAS MEDITATUR MENS EORUM, ET FRAUDES (1) LABIA EORUM LOQUUNTUR. — Pro viros malos hebraice est viros malitiae, qui scilicet non simpliciter mali sunt, sed toti malitiae dediti, ut non nisi rapinas et fraudes meditentur. Pro rapinas hebraice est שוד *sood*, id est vastitatem, perniciem, exitium. Pro fraudes hebraice est עבלי *amal*, id est laborem; sed labor hebraice saepe sumitur pro fraude, iniquitate, injuria, injustitia. In hac enim concinnanda laborant impii, et laborare faciunt ac dolere eos in quorum damna istam concinnant, ut eos fortunis evertant. Unde Chaldaeus vertit, *iniquitatem*. Sensus ergo est, *q. d.* « Ne aemuleris, » id est, ne invidias prosperitatis malorum, ut ad eam assequendam desideres cum eis inire societatem, eorumque malitiam imitari, quia mens eorum non nisi modos furandi et rapiendi excogitat, et os eorum non nisi fraudes et iniquitates eloquitur; quare scelerata est eorum societas aequae ac prosperitatis, ac proinde non invidenda, sed miseranda, tum quia diu durare nequit: opes enim injuria et scelere parte cito diffundunt et evanescent, tum quia brevi atrocis dabunt scelerum poenas, vel in hac vita, vel in gehenna. Vide dicta cap. xxiii, vers 17. Septuaginta vertunt, *qua mendacia et fucos meditatur cor eorum, et labores labia eorum loquuntur*; quae verba eundem reddunt sensum. Aliqui tamen per *mendacia, fucos et labores*, accipiunt divitias etiam li-

citas et licite partas: haec enim non sunt verae divitiae, quia animum non satiant, nec beant; sed fucate duntaxat, ideoque similes meretricibus, quae cum sint deformes, formam et pulchritudinem fuco et pigmentis sibi conciliant, non veram et naturalem, sed fucatam, id est pictam et fictam, ut pulchre docet S. Chrysostomus, hom. *De divitiis et paupertate*.

Mystice Auctor *Catenae Graecorum* per viros malos accipit demones; hi enim mala et fraudes hominibus suggerunt, eosque ad mala suis consiliis impellunt, ut eos agant in ruinam et gehennam. Porro id faciunt magna arte et fraude. Nam, ut ait Apostolus: « Satanæ figuratur se in Angelum lucis; » ubi enim Satanæ agnoscentur, facile repellitur. Quare prima in tentatione, quam ipse suggerit, homini cura sit ut agnoscat quod hæc sit tentatio, immissa non a spiritu bono, sed malo, puta a Satana. Qui enim hoc advertit, omni studio tam Satanae quam ejus suggestioni resistit. Rursum, Satanæ plenus est mendaciis, fucis et fraudibus; quare sol malitiam suam obtegat melle voluptatis et fuco probitatis, ut videatur id quod suggerit esse probum et justum. Quocirca magna solertia et discretio hi ejus foci detegendi sunt, ejusque sophismata resolvenda; sic enim fiet, ut appareat eorum inanitas et impostura, ac facile instar telæ aranearum diffillentur et evanescent.

3. SAPIENTIA AEDIFICATUR DOMUS, ET PRUDENTIA ROBORATUR. — Est antithesis versus precedentis, *q. d.* ait Beda: Ne miscere malis, ut per fraudes et rapinas pares tibi opes amplamam.

(1) Rectius, *arumnas*, quas scilicet creant alia.